

Drengene i Friskolens 9. klasse er for dovne, synes deres lærere. Pigerne er mere dygtige og arbejdsomme. De træder frem i undervisningen og i projektarbejde, mens drengene er svære at motivere til at præstere i klasseværelset. Synes lærerne. Men når drengene indtager skolens 'mellemrum', skaber de deres egne kreative og eksperimenterende kulturelle udtryksformer. Med humor og improvisationer udfordrer de autoriteterne – og åbner måske samtidig for nye former for inklusion.

NÅR INGENTING SKER

DRENGES IMPROVISATIONER I SKOLENS MELLEMRUM

af MARGIT SALTOFTE NIELSEN

»De dygtige elever er piger«, udtrykte 9. klasses lærer med en vis beklagelse. En del af pigerne er vidt dygtige til de traditionelle fag og til projektarbejde. Drengene derimod kan være vanskelige at få til at lave noget, forklarede læreren. Skolen er en friskole under Lille-skoleforeningen, hvor jeg foretog fire måneders feltarbejde for at undersøge kreativitet i klasserum og 'mellemrum'. Undersøgelsen handlede dels om institutionelt understøttet kreativitet på skolen, dels om kreative processer baseret på elevernes egne interesser, der rakte ud over skolens faglige rammer.

Mit udgangspunkt for feltarbejdet var en 9. klasse og dens interaktioner med lærere og materiale ved tværfagligt projektarbejde. Men ved at være til stede blandt eleverne på steder og tidspunkter, hvor lærere ikke var, eller hvor der ikke blev arbejdet fagligt, blev jeg mere og mere optaget af skolens 'mellemrum'. Her var rollerne byttet om. Drengene trådte frem med deres kreative samværs- og udtryksformer. Pigerne forsvandt ud i penferien af skolens rum, mens en stor gruppe drenge overtog skolens centrale opholdsområder og omskabte rummet ved deres sociale interaktioner.

Rummet imellem

Rummet imellem er på Friskolen særligt fællesområdet udenfor 9. klasses lokale – et åbent område med sofaer, sækkestole og lidt længere væk, bøger. Der er også nogle mindre opholdsområder med forskellige muligheder og begrænsninger.

Men mellemrum kan også være tidslige – i form af pauser, pusturum eller alene-tid væk fra fællesskabet. Mellemrums-tid lægger sig imellem den tid, der er struktureret institutionelt og er målrettet af faglighed og styret af en lærer. Det er en tid, hvor man kan være

andet end elev, dog med en form for beredskab til elevrollen – igen, om lidt.

Man skal ikke noget bestemt i mellemrummene – eller det 'bestemte' er i alt fald ikke defineret af fag, timer og lærere. Mellemrum er 'på tværs' af det at være i skole. I mellemrummene er der en væren, som lærerne nogle gange kalder for 'ikke noget', men som for drengene handler om at dykke ned i det liv, de har udenfor skolen, dyrke deres sociale samvær, sådan som der gives mulighed for i Friskolens fysiske indretning. Det er også en samværsform, som

drengene nu og da tager plads til i undervisningen, hvor lærerne da kalder det forstyrrelse. På den måde kan mellemrum og de samværsformer, der findes i dem, komme til at gå op imod institutionen skole, som den er udformet med afgrænsede tid og rum til at arbejde og til at holde fri. Men når drengene dyrker disse mellemrum 'i skolen' er det ikke kun for at udfordre institutionen. De gør det også for simpelthen at kunne være der – som noget andet end blot elev, eller i hvert fald i en anden elevrolle end den, skolen som institution tilskriver dem.

Gå op imod det forudsigelige

På Friskolen har jeg netop deltaget i en dobbelttime i 9. klasse, hvor der skulle besluttes et emne for elevernes projektopgave. Det var en langtrukken proces, hvor der efter brainstorming, diskussion og afstemning endte med at være et snævert flertal for emnet 'politiske konflikter'. Læreren giver fri til frikvarter, og hovedparten af eleverne går ud af klassen. Jeg bliver siddende for at skrive noter om forløbet. Tre piger er blevet tilbage, de sidder ved den anden ende af det lange bord og har fundet deres mad frem. Karoline har

Modelfotos.

åbnet sin bærbare computer og søger på Google under 'politiske konflikter'.

I den anden ende af klasselokalet sidder tre drenge. Luke åbner døren til klassen og træder ind, idet han begynder at citere et stykke fra Anders Matthesens stand-up show 'Anden på Coke'. Det er et uddrag, hvor Anden (Anders Matthesens alter ego på stand-up scenen) parodierer en komiker af den ældre skole, som forklarer sine vittigheder og i høj grad benytter sig af one-liners eller ordspil. Denne karakter kaldes Anden i "Anden på Coke" for Lennart Stabel.

Luke: 'Ved du hvorfor, ved du hvorfor, ved du hvorfor for for...'

Dette siges i et højt tempo og samme reciterende tonefald, som Anden benytter sig af. Imens bevæger Luke sig ind i klasselokalet. Han improviserer derefter i samme tempo og melodiske recitationsform, hvor han til start søger at ramme den samme verselinje som i originalteksten.

Luke: 'Nej det ved jeg ikk', hvorfor ikk', fordi jeg har en ...' (dette ord er anstændigvis strøget, men det er drenge, der har det, og det rimer på ikk'). Luke har under sin improvisation bevæget sig ind i klasseværelset og befinder sig på gulvet ud for, hvor de tre drenge sidder. De griner som respons på hans improvisation. Luke kigger på dem og lader derefter blikket

glide videre rundt i klassen. Han smiler, er i et kækt lune. Han får øje på mig og bevæger sig resolut og smilende over mod mig, idet han taler i et toneleje, der kan høres i hele klasseværelset.

Luke: 'Du må gerne skrive, at der er en uartig dreng i klassen.' Jeg kigger op og smiler. 'OK'

Jeg lader, som om jeg skriver, for at spille med på min tildelte rolle som en statist i hans mellemrums performance. Luke har vendt sig om og kigger nu over imod drengene, der stadig griner. Han går hen til dem.

Luke 'løber over' af en særlig form for væren efter at have været bundet til sin plads i klasselokalet som elev. Han entrerer

klassen med en lethed, der kommer af at kunne bevæge sig frit uden at skulle noget bestemt. Men samtidig er han ude på noget. Noget, han ikke ved, hvad fører til. Noget, der ikke er gennemtænkt, da han ikke kan have vidst, hvem der er i klassen og hvad de er i gang med. Det sker bare.

Improvisationen kommer ved at han bevæger sig. Han begynder imitationen som en mellemrumslig med sit eget repertoire. Han kommer ind i en rytme i sin repetition af Matthesen sekvensen, går den frem og går med rytmen i sin improvisation. Enten kan han ikke helt følge rytmen, eller også bliver det bare for pænt og dermed upassende at gøre det. En djævel farer i alt fald i ham, og så må det der 'uarterige' ord med – sandsynligvis fordi der er kammerater, han spiller hen til, og fordi han ud af øjenkrogen har registreret pigerne og forskerens tilstedeværelse og bruger den som modspil.

Det skærper kanten. Han og de andre drenge står med deres repertoire i opposition til skolens faglige udtryksformer. Pigerne associeres af drenge (og lærere) som de dygtige, pligttopfyldende elever, hvorfor det også er oplagt at være imod dem her. Situationen forstyrres dog som rent mellemrum af, at jeg er til stede og skriver. Jeg forbindes her med en form for lærer og som mere lig pigerne end drengene, blandt andet fordi jeg i lighed med pigerne sidder fordybet over noget skrivi.

De to piger reagerer på Lukes improvisation ved at sende mig indforståede himmelvendte øjne. De bekræfter dermed Luke og de andre drenges andethed i situationen. Det er imidlertid en tavs bekræftelse, de har trukket sig ind i

en stille form for tilstedeværelse i mellemrummet, mens drengene indtager scenen og bliver synlige og hørlige i langt højere grad end i undervisningen.

Lennart Stabel, som Luke imiterer, udgør i stand-up comedy'en 'Anden på Coke' som sagt den etablerede entertainer, der holder sig til et traditionelt repertoire. Lennart Stabel danner afsæt for, at Anden giver en ironisk kommentar til det etablerede, det sikre og velafprøvede. Den passer dermed til Lukes stemning af at gøre sig fri af og gøre noget andet end at sidde stille og disciplineret deltagende i den netop overståede 'klasserums-seance'.

Udtryksformer der udfordrer institutionen

Drengenes repertoire og samværsform i mellemrummet betragtes i skolen som 'ikke noget', når den for lærerne står i vejen for at lave et fagligt arbejde. Det betragtes som forstyrrelse eller ballade, når værens- og udtryksformene optræder i selve undervisningen. Det er eleven Felix' projektpræsentation et godt eksempel på.

Felix begiver sig ud i, hvad der synes at være en institutionel selv-mordsaktion ved i sin præsentation af tværfagligt projektarbejde at imitere og improvisere ud fra elementer af stand-up'eren Geos kaotiske og interaktionelle virkemidler. (Christian Geo Heltboe er en performer, der i høj grad inddrager publikums input i vilde og uforudsigelige improvisationer).

Felix er anerkendt i drengegruppen for sine evner til at skrive tekst og musik til kulturelle produkter, der præsenteres som afslutning på projektarbejde. Når

andre drenge fra gruppen improviserer og udfordrer det institutionelt foreskrevne, tillægges Felix' billigelse eller misbilligelse betydning. Felix har i drengefællesskabet status som en, der blotlægger nyt terræn og lægger vægt på betydningen af såvel at skrive tekst som musik til det, der præsenteres ved projektpræsentationer. Geo har en improviserende performance form, der udfordrer, hvad man kan som stand up'er. Det er nok derfor Felix som garvet improvisator og performer, vælger ham som oplæg til sin interaktionelle præsentation.

Felix indleder sin præsentation for klassen med at præsentere problemformulering og baggrunden for sit projekt om Berlinmuren. Derefter byder han velkommen til multi-kunstneren fra Østberlin, og forklarer, at når han løfter benet, skal publikum juble (et direkte lån fra et af Geos show). Han forlader lokalet og kommer ind igen som multikunstner (et typisk Geo persona skift), løfter benet og publikum jubler. Titlen "multikunstner" dækker over, at han har sin guitar såvel som et maleri med. Sangen har han selv skrevet musik og tekst til. Han viser sit maleri og fortæller hvad det udtrykker for ham som kunstner. Han fortsætter i personaen 'multikunstner' med at udtrykke sine synspunkter og oplevelser, hvor overgange markeres ved, at han løfter benet, og publikum jubler. Afslutningsvis sætter han sin guitar til side, tager en seddel og læser svaret på sin problemformulering op.

Præsentationen bliver så anderledes, at lærerne går i rette med den ved at påpege 'dens manglende stringens'. Drengene fra det

fællesskab, hvor Felix er en af de fremmeste normsættere, står imidlertid i kø for at udtrykke deres anerkendelse, da der åbnes op for kommentarer efter præsentationen. Det indebærer at lærerne føler sig udfordrede til at skærpe deres position som lærere og ganske atypisk overtager styringen over, hvad der skal gives kommentarer til. Felix relaterer til Geos oprørskhed og må tage imod kritik fra lærerne. Det føjer til kammeraternes anerkendelse af hans mod, at han gør det på trods af den oplagte reaktion fra lærerne. At improvisationen trækkes helt ind i 'løvens hule' er såvel en forventning som en nødvendig udfordring for ham som den fremmeste musiker og kreatør i drengefællesskabet, på kanten af skolens rammer.

Mellemrum

Mellemrum i tid og sted udgør en pause fra skolearbejdet, hvor eleverne slapper af og laver aktiviteter, der falder dem ind. Der er plads til dem i den konkrete skolekontekst. Det er der både i timerne, i selvstændigt arbejde og i frikvarterne. Det er pauser, der ligger i skemaet, eller indfald som nogle drenge gør til pauser. Nu sker der noget – sjovt. Drengene giver gas for det, der interesserer dem i deres fællesskab.

Der er flere forskellige drengefællesskaber på Friskolen, men et par af drengene er mere synlige end de andre. De parodierer, improviserer inden for musik og stand-up comedy materiale, mens andre drenge giver dem backing, når de finder det godt. I mellemrummene er drengene til stede på en ganske anden måde end ved skolearbejde. Der er en særlig op-

mærksomhed på det lurende uventede, men stadig genkendelige. Det vækker grin og anden form for bifald, når det falder heldigt ud, altså giver (overraskende) mening for de andre. De oplever opbakning til deres improvisationer, nye bidrag føjes måske til – og derved bekræftes og udvikles deres fællesskab på samme tid.

Det, drengene er fælles om, er kulturprodukterne, og fællesskabet defineres både indadtil og udadtil i form af en hel del indforstået viden og erfaringer. Der 'forklæres' ikke noget, den slags hører klasserummet til. I drengenes mellemrum gøres og afprøves noget for ud fra responsen at se om det er gangbart. Jo mere på kanten af skolerummet deres improvisationer og kulturprodukter er, jo bedre og mere interessant opleves det af drengegruppen. Det betyder meget at kunne fordybe sig i alt muligt andet end det trivielle skolearbejde. Det er det, der definerer dem som unge og binder dem sammen som kammerater, for improvisationerne giver ikke mening uden fællesskabet, hvor de udføres, bevidnes, anerkendes og bakkes op.

Er det drengene mod pigerne?

I et frikvarter mellem præsentationerne af projektopgaven siger Felix ud i rummet: 'Der var nogen, jeg skulle hjælpe med en sang.' To drenge går hen til ham. Han tager sin guitar, og de går ud af klasselokalet sammen. Da frikvarteret er slut, kommer de tre gående ud af musikrummet sammen. Da de kommer ind i klassen, nyrer de højtlydt og grinende på samme melodi, og bekræfter herved deres relation og fælles interesse i at

spille musik. Langsomt fader musikken ud af drengene og de passer sig ind i undervisningen, efter læreren har sat dem på plads ved at betegne deres lyde som en forstyrrelse. Deres fælles udtryksform har bevæget sig fra at være noget, læreren opfatter som 'ikke noget' - eller i hvert fald som noget andet end skolearbejde - til at være forstyrrende og uønsket i og med, at sangen har skiftet rum til undervisning. Ved at bevæge sig med eleverne fra et mellemrum til et klasserum ændrer drengenes musik sig altså i lærerens forståelse fra at være 'ingenting' til at være ballade.

Det synes at være en skærpende omstændighed, at det er drenge, da uro blandt pigerne ikke i samme grad slås ned på. Det er et faktum, som både drenge og piger observerer. Som Charlotte, der påpeger, at hun 'ofte taler med Vibeke i timerne, men aldrig får skæld ud af læreren', som til gengæld 'altid reagerer, hvis nogle drenge snakker'. Selvfølgelig er der undtagelser til de kønsbestemte adfærdstendenser. Ind imellem er der et par af pigerne, der sætter sig sammen med gruppen af musik og stand-up interesserede drenge. Lige såvel som der er drenge, der ikke relaterer sig til dette fællesskab, men i stedet udøver mellemrum-aktiviteter som computerspil.

Pigerne er nysgerrige gæster i drengenes fællesskab, men falder ikke helt ind i den udtryksform, drengene dyrker, hvor antydningens kunst er i fokus. Pigerne forklarer for meget, synes drengene. Drengene tuner sig mere ind i fællesskabets udtalte indforståethed i skolens forskellige mellemrum, hvor de er 'de dygtige', om end det ikke altid fører til anerkendelse fra lærerne.

Fra opposition til inklusion

Det er ikke alle piger på skolen, der bliver betragtet som dygtige elever. Men de elever, der anses for at være dygtige, er alle piger. Men forskellen på drenge og piger er ikke naturligt til stede, den bliver skabt socialt ved at dygtighed defineres som den form for praksis, piger udøver - og den disciplin, piger især kan mønstre. Drengene tager afsæt i, at det er sådan, det er og altid vil være på den skole - de bekræfter og spiller samtidig op imod den dominerende køns- og kompetenceforståelse blandt lærerne ved at skabe deres eget kulturelle udtryks-repertoire. Et repertoire, der udgør en tydelig anderledeshed i skolekonteksten.

Stand-up comedy vækker ikke genkendelse som faglig udtryksform. Musik har en placering i friskolen, men ikke sådan, som drengene vil tviste musikken til. Det forbliver deres form. I og med at det er en gruppe drenge, der opøver udtryksformerne i deres fællesskab, bliver disse kulturelle produkter ofte placeret 'på kanten' af skolen - som noget, der ligger i periferien af skolens fagligheder.

At give plads til - fysisk og socialt - at drengene kan udfolde sig og finde sammen i mellemrum i tid og sted på skolen, er helt i tråd med den skolepolitiske diskurs om inklusion af forskellige måder at være og lære i skolen. Drengenes repertoire og fremtrædelsesformer bliver imidlertid ikke betragtet som legitime. Ja, selve det at være dreng synes i skolekonteksten at indskrive en vis forventning om at være mindre engageret.

At fremtrædelsesformer må afpasses omgivelserne er selvsagt i nogen udstrækning et institutio-

Modelfoto.

net vilkår. Det er etableringen af (hovedsagelig) piger som prototypen på dygtige elever imidlertid ikke. Det er en kulturel konstruktion, der sætter sig igennem i skolen, hvilket overlader oppositionsrollen til drengene, hvis de vel at mærke har en organiseringsform, der kan udfolde den rolle. Det har drengene på Friskolen blandt andet i kraft af, at de mestrer udtryksformer - musik, drama, stand-up - der kan give mening i deres fællesskab. På trods af deres åbenlyse kompetencer udi disse udtryksformer, befinder de sig stadig i periferien af institutionen 'skole', og de kreative, ofte improviserede kulturelle udtryksformer, drengene skaber i skolens forskellige mellemrum, anerkendes i ringe grad som betydningsfulde i undervisningssammenhæng.

Kunne man forestille sig en anerkendelse af drengenes performanceformer som havende en selvstændig berettigelse - uden at de fuldstændig indkapsles institutionelt? Kunne man forestille sig en

skole, der giver plads og anerkendelse til drengenes store idængdom og mod på at afprøve det anderledes og udfordre det etablerede? ■

Litteraturliste:

- Hallam, E. & Ingold, T. (2007). *Creativity and Cultural Improvisation: An Introduction*. I Hallam, E. & Ingold, T. (red.) *Creativity and Cultural Improvisation*. Oxford: Berg
- Saltofte, M. (2009). *Skolen som potentiel kreativ kultur - projekt-opgaven som case*. I Tanggaard, L. & Brinkmann, S. (red.) *Kreativitet - fremmede læringsmiljøer i skolen*. Aalborg: Dafolo
- Saltofte, M. (2012). *Anerkendelse af kreativitet i skolen - men hvilken slags?* I Paulsen, M. & Klausen, S. H. (red.) *Innovation og læring: Filosofiske og kritiske perspektiver*. Aalborg: Aalborg Universitets Forlag

MARGIT SALTOFTE NIELSEN, PH.D.,
ADJUNKT I ETNOGRAFISK UDDANNELSES-
FORSKNING PÅ INSTITUT FOR LÆRING OG
FILOSOFI, AALBORG UNIVERSITET.